

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-340-59>

УДК 332.1:339.923(477:4-672ЄС)

СТЕГНІЙ Сергій

ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая»

<https://orcid.org/0009-0008-1902-8093>s.stegniy@istu.edu.ua

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ЄС: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті досліджено соціально-економічні наслідки та перспективи транскордонного співробітництва (ТКС) України з країнами Європейського Союзу в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів. Розглянуто теоретико-методологічні підходи до розуміння сутності ТКС як інструменту регіонального розвитку та європейської інтеграції. Проведено аналіз впливу транскордонної співпраці на ключові соціально-економічні параметри прикордонних регіонів України, зокрема рівень зайнятості, інвестиційної привабливості, розвитку інфраструктури, міграційні потоки та якість життя населення. Зокрема, на основі аналізу статистичних даних Державної служби статистики України та звітів Європейської Комісії виявлено, що в регіонах, охоплених програмами ТКС, за останні 5 років рівень капітальних інвестицій зріс на 18,5%, а частка малого і середнього бізнесу в структурі економіки – на 12,3%. Програма «Польща–Білорусь–Україна 2014–2020» профінансувала понад 170 проєктів, із яких 60% були спрямовані на інфраструктуру та сталий розвиток. Додатково в статті використано GIS-аналіз прикордонних територій та просторову візуалізацію впливу ТКС на соціально-економічні параметри. Особливу увагу приділено інституційним та правовим аспектам реалізації транскордонного співробітництва, а також чинникам, що обмежують його ефективність: асиметрії економічного потенціалу, бюрократичним бар'єрам, фрагментарності нормативного забезпечення та геополітичним викликам, зокрема у зв'язку з війною в Україні. Визначено перспективні напрями вдосконалення політики ТКС на національному та регіональному рівнях: гармонізацію законодавчої бази, розширення участі в європейських програмах, створення транскордонних інноваційних кластерів, підвищення ролі громад у реалізації проєктів. На основі комплексного аналізу зроблено висновок, що транскордонне співробітництво відіграє ключову роль у модернізації прикордонних регіонів, сприяє соціальній згуртованості, розширює європейський простір стабільності, а також слугує каталізатором внутрішніх реформ в Україні в умовах поступового наближення до членства в ЄС.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, євроінтеграція, прикордонні регіони, соціально-економічний розвиток, Європейський Союз, регіональна політика, інвестиції, територіальна згуртованість, Україна–ЄС, просторовий аналіз.

STEGNIY Serhiy

Higher Educational Institution "International University of Science and Technology named after Academician Yuri Bugay"

CROSS-BORDER COOPERATION BETWEEN UKRAINE AND THE EU: SOCIO-ECONOMIC IMPACTS AND PROSPECTS

The article examines the socio-economic consequences and prospects of cross-border cooperation (CBC) of Ukraine with the countries of the European Union in the context of deepening European integration processes. Theoretical and methodological approaches to understanding the essence of CBC as an instrument of regional development and European integration are considered. The impact of cross-border cooperation on key socio-economic parameters of the border regions of Ukraine is analyzed, in particular, the level of employment, investment attractiveness, infrastructure development, migration flows and quality of life of the population. In particular, based on the analysis of statistical data of the State Statistics Service of Ukraine and reports of the European Commission, it was found that in the regions covered by CBC programs, over the past 5 years, the level of capital investments has increased by 18.5%, and the share of small and medium-sized businesses in the structure of the economy has increased by 12.3%. The Poland-Belarus-Ukraine 2014-2020 Programme financed over 170 projects, 60% of which were aimed at infrastructure and sustainable development. Additionally, the article uses GIS analysis of border areas and spatial visualization of the impact of TCC on socio-economic parameters. Particular attention is paid to the institutional and legal aspects of the implementation of cross-border cooperation, as well as factors limiting its effectiveness: asymmetry of economic potential, bureaucratic barriers, fragmentation of regulatory support and geopolitical challenges, in particular in connection with the war in Ukraine. Promising directions for improving TCC policy at the national and regional levels are identified: harmonization of the legislative framework, expansion of participation in European programmes, creation of cross-border innovation clusters, increasing the role of communities in the implementation of projects. Based on a comprehensive analysis, it is concluded that cross-border cooperation plays a key role in the modernization of border regions, promotes social cohesion, expands the European area of stability, and also serves as a catalyst for internal reforms in Ukraine in the context of gradual approximation to EU membership.

Keywords: cross-border cooperation, European integration, border regions, socio-economic development, European Union, regional policy, investments, territorial cohesion, Ukraine–EU, spatial analysis.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ.

У сучасних умовах стратегічного курсу України на європейську інтеграцію надзвичайної актуальності набуває розвиток транскордонного співробітництва як одного з дієвих інструментів забезпечення соціально-економічного зростання прикордонних регіонів, підвищення конкурентоспроможності національної економіки та зміцнення міжрегіональних зв'язків із країнами-членами ЄС. Транскордонне співробітництво сприяє не лише поглибленню добросусідських відносин і формуванню спільного європейського простору, але й виконує функцію локомотива інтеграційних процесів, особливо в контексті децентралізації влади, регіонального розвитку та європейського інструменту сусідства. Однак,

попри наявність значного потенціалу, практична реалізація транскордонної співпраці в Україні стикається з низкою системних викликів, серед яких: нерівномірність економічного розвитку прикордонних регіонів, фрагментарність нормативно-правового забезпечення, обмеженість фінансових ресурсів, слабка інституційна спроможність органів місцевого самоврядування, низький рівень залучення громадськості до формування транскордонних ініціатив, а також зовнішньополітичні ризики, пов'язані з безпековою ситуацією в країні. Крім того, відсутність єдиного національного механізму оцінювання ефективності транскордонного співробітництва унеможливорює належний моніторинг результативності реалізованих проєктів і програм. Таким чином, актуальним є формування науково обґрунтованих підходів до оцінки соціально-економічної ефективності транскордонного співробітництва, з урахуванням специфіки кожного прикордонного регіону, особливостей взаємодії з європейськими партнерами та стратегічних пріоритетів розвитку України як кандидата на вступ до Європейського Союзу. Вирішення цього комплексу завдань має як теоретичне значення – у контексті удосконалення концептуального апарату регіональної економіки та інтеграційних процесів, – так і практичну важливість для формування ефективної політики регіонального розвитку, оптимізації механізмів міжнародної технічної допомоги та розробки результативних стратегій транскордонної взаємодії.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика транскордонного співробітництва (ТКС) України з країнами ЄС є предметом постійної наукової уваги, що пояснюється як геополітичним становищем країни, так і її стратегічним курсом на європейську інтеграцію. Значний внесок у розробку організаційних та фінансових механізмів функціонування транскордонної взаємодії зробили Копилук О. І., Музичка О. М., Бублик М. І. та Куцаб П. А., які в своїй монографії систематизували основні форми, інституції та джерела фінансування ТКС, а також охарактеризували досвід реалізації відповідних програм в українському та європейському контекстах [1]. Особливу увагу науковців привертають питання трансформації прикордонних регіонів в умовах адміністративно-територіальної реформи. Так, Притула Х. М., Калат Я. Я. та Кирик І. М. акцентують на викликах, що виникають у прикордонних громадах у процесі децентралізації, зокрема на обмеженості інфраструктури, диспропорціях розвитку та необхідності зміцнення локального самоврядування як чинника ефективної транскордонної взаємодії [2]. Комплексне бачення проблем розвитку ТКС України у контексті розширення Європейського Союзу запропоновано в колективній монографії під редакцією Н. Мікули, В. Борщевського та Т. Васильціва, де досліджено трансформації функцій прикордонних регіонів, інституційну підтримку з боку держави та ЄС, а також ідентифіковано основні бар'єри у реалізації політики транскордонної інтеграції [3]. На державному рівні питання розвитку транскордонної співпраці закріплено в нормативно-правовій базі, зокрема в Державній програмі розвитку транскордонного співробітництва на 2021–2027 роки, яка визначає пріоритетні напрями підтримки проєктів, механізми міжвідомчої координації та моніторингу результатів [4]. У прикладному аспекті дослідження витрат та фінансового супроводу ТКС розкриває Кацал І., який аналізує практики контролю й аудиту за європейськими проєктами, надаючи рекомендації щодо оптимізації процедур перевірки витрат та забезпечення прозорості у використанні міжнародної технічної допомоги [5]. Актуальні аналітичні узагальнення щодо перспектив ТКС на регіональному та місцевому рівнях представлено у статті Пивовара В., де висвітлюється потенціал розвитку транскордонних кластерів, важливість міжмуніципального партнерства та значення соціальної інфраструктури для активізації транскордонної мобільності населення [6]. Водночас для оцінки ефективності транскордонної взаємодії важливо спиратися на офіційні статистичні дані. Зокрема, моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів за січень–грудень 2020 року, здійснений Міністерством розвитку громад та територій України, дозволяє виявити динаміку ключових показників розвитку прикордонних областей України та їх взаємозв'язок з участю в програмах транскордонного співробітництва [7]. Отже, наявна наукова та аналітична база створює підґрунтя для подальших досліджень, проте вимагає поглиблення у напрямку кількісної оцінки ефективності ТКС, розробки механізмів інтегрованого управління транскордонними проєктами, а також адаптації інструментів європейської політики згуртованості до умов українських реалій.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Недостатньо дослідженими залишаються індикатори результативності реалізованих транскордонних проєктів на місцевому рівні, особливо в контексті сталого розвитку, зайнятості, якості інфраструктури та зміцнення людського капіталу. Існуючі підходи, як правило, фрагментарні, обмежені в часовому або територіальному масштабі, не враховують комплексного впливу програм ЄС на динаміку соціально-економічного розвитку прикордонних громад.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою даної статті є комплексне дослідження соціально-економічних наслідків та перспектив транскордонного співробітництва України з країнами Європейського Союзу в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів, з урахуванням регіональної специфіки, сучасних викликів та стратегічних напрямів розвитку прикордонних територій.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Транскордонне співробітництво (ТКС) як феномен сучасної регіональної політики європейських держав розглядається на перетині теорій просторового розвитку, інтеграційних процесів та міжрегіонального партнерства. У науковій літературі воно визначається як форма співпраці між органами влади, суб'єктами господарювання, громадськими організаціями та іншими зацікавленими сторонами з різних держав, які мають спільний кордон, з метою координації дій у сфері соціально-економічного, екологічного, інфраструктурного та культурного розвитку [1; 3].

Ключовими теоретичними підходами до аналізу ТКС є:

1. Інституційний підхід, що акцентує увагу на ролі формальних і неформальних інституцій, правових механізмів і міждержавних угод у забезпеченні стабільної та ефективної транскордонної взаємодії [1].
2. Теорія нової регіоналізації, згідно з якою регіони стають суб'єктами міжнародної співпраці, формуючи транскордонні простори розвитку, що виходять за межі національних держав [3].
3. Концепція поліцентричного розвитку, яка передбачає створення функціональних транскордонних агломерацій, здатних забезпечувати сталий розвиток прикордонних територій завдяки поєднанню економічних, соціальних та інфраструктурних факторів [6].

На практиці найпоширенішою інституційною формою ТКС є єврорегіони, які об'єднують прикордонні територіальні громади різних країн для реалізації спільних програм і проєктів. Прикладом таких об'єднань в Україні є єврорегіони "Карпати", "Буг", "Дністер", які функціонують у рамках багаторівневої співпраці між Україною та країнами-членами ЄС [1; 6].

У нормативно-правовому аспекті основи ТКС в Україні закладено в ряді державних документів, зокрема, у Державній програмі розвитку транскордонного співробітництва на 2021–2027 роки, яка визначає цілі, пріоритети та інструменти державної політики у цій сфері [4]. Водночас, у межах політики згуртованості Європейського Союзу діють програми Європейського інструменту сусідства (ENI) та інтервенційні інструменти Interreg, які спрямовані на підтримку транскордонних ініціатив за участю третіх країн, включаючи Україну [3].

Теоретичні аспекти управління фінансовими механізмами транскордонної співпраці набувають особливої ваги в контексті практичної реалізації проєктів, що фінансуються коштом ЄС. Зокрема, за спостереженнями Капала І., ключовим фактором ефективності в цьому процесі виступає прозорість управління коштами, чіткість процедур контролю та адаптованість бухгалтерського обліку до європейських стандартів [5].

Також важливо враховувати соціальні аспекти транскордонного співробітництва, які виходять за межі економіки й включають культурний обмін, мобільність населення, спільне використання природних ресурсів та посилення соціального капіталу прикордонних громад [2]. У цьому контексті Пивовар В. обґрунтовує, що транскордонна співпраця повинна розглядатися не лише як інструмент зовнішньої політики, а як частина внутрішньої регіональної політики, орієнтованої на зростання добробуту населення та розвиток локального потенціалу [6].

Таким чином, теоретичні засади транскордонного співробітництва охоплюють широкий спектр підходів, що поєднують просторовий, інституційний, правовий та соціально-економічний виміри, і забезпечують концептуальне підґрунтя для формування ефективної політики розвитку прикордонних територій України в умовах її євроінтеграції.

Транскордонне співробітництво (ТКС) України з країнами Європейського Союзу має вагомий соціально-економічний наслідок для розвитку прикордонних регіонів, сприяючи зростанню їхньої конкурентоспроможності, активізації економічної діяльності, покращенню інфраструктури, мобільності населення та соціальній згуртованості. Аналіз реалізованих проєктів у межах програм Європейського інструменту сусідства (ENI), зокрема таких як «Польща – Білорусь – Україна» та «Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна», засвідчує значний вплив ТКС на модернізацію ключових секторів економіки прикордонних регіонів [1; 3].

Економічний ефект транскордонної взаємодії полягає, передусім, у залученні зовнішнього фінансування для реалізації спільних інфраструктурних, екологічних, туристичних і підприємницьких проєктів. У рамках Програми «Польща – Білорусь – Україна 2014–2020» було профінансовано понад 170 проєктів загальним бюджетом понад 180 млн євро, що охоплювали зокрема модернізацію автомобільних і пішохідних переходів, облаштування прикордонної логістики, розвиток екологічного моніторингу, покращення доступу до медичних послуг [3; 6].

За результатами дослідження Копилука О. І. та співавт., у регіонах, активно задіяних у ТКС, спостерігається позитивна динаміка зростання малого та середнього підприємництва, що пов'язано зі спільними програмами підтримки бізнесу, участю у грантових ініціативах та створенням спільних кластерів [1]. У свою чергу, покращення транспортної та соціальної інфраструктури стало каталізатором зміцнення внутрішньої мобільності населення, розвитку туризму та залучення інвестицій.

Соціальні наслідки ТКС виявляються у підвищенні рівня доступності освітніх, медичних та адміністративних послуг, розширенні можливостей міжкультурного обміну, активізації громадянської участі. Наприклад, в межах спільних проєктів Львівської, Волинської та Закарпатської областей з польськими

партнерами створено центри соціальної допомоги, спільні історико-культурні маршрути, покращено умови доступу до первинної медичної допомоги [6; 4].

Важливо відзначити позитивний ефект для формування людського капіталу: реалізація транскордонних проєктів супроводжується навчальними програмами, підвищенням кваліфікації працівників органів місцевого самоврядування, підтримкою молодіжних ініціатив. Як зазначає Притула Х. М., ефективна імплементація ТКС може стати додатковим інструментом утримання молоді в прикордонних громадах, що є критично важливим у контексті депопуляційних тенденцій [2].

Однак ефекти ТКС є нерівномірними в межах країни: вони концентруються переважно в тих регіонах, де наявні інституційні спроможності реалізовувати проєкти, налагоджена співпраця з партнерами з ЄС і спостерігається стабільна соціально-економічна ситуація. У звіті Міністерства розвитку громад та територій зазначено, що найвищі індекси соціально-економічного розвитку серед прикордонних регіонів демонструють Львівська, Закарпатська та Чернівецька області, які є активними учасниками програм ТКС [7].

У той самий час, відсутність прозорих механізмів оцінки ефективності проєктів та системного моніторингу використання коштів може нівелювати потенційні переваги співпраці. За висновками Кацала І., одним із найбільш уразливих етапів у реалізації проєктів є фінансовий контроль і звітність, що потребують гармонізації з європейськими стандартами управління коштами [5].

Отже, транскордонне співробітництво України з ЄС має істотний позитивний вплив на розвиток прикордонних регіонів, стимулюючи економічне зростання, підвищення якості життя та інтеграцію у загальноєвропейський простір. Проте для розкриття повного потенціалу ТКС необхідним є усунення системних бар'єрів, посилення інституційної спроможності регіонів і впровадження дієвих інструментів моніторингу соціально-економічних результатів.

Незважаючи на вагомі здобутки транскордонного співробітництва (ТКС) між Україною та країнами Європейського Союзу, на практиці реалізація спільних ініціатив і проєктів супроводжується низкою системних проблем та викликів, які значною мірою стримують повноцінне використання потенціалу такого партнерства.

Одним із ключових бар'єрів є нерівномірність соціально-економічного розвитку прикордонних територій, що проявляється у значному дисбалансі між українськими та європейськими регіонами-сусідами. За даними моніторингу Міністерства розвитку громад та територій, у 2020 році низка прикордонних областей України, зокрема Чернігівська, Сумська та Луганська, демонстрували нижчі показники індексу регіонального людського розвитку у порівнянні з іншими прикордонними регіонами [7]. Така асиметрія ускладнює партнерську співпрацю та знижує інтерес до реалізації спільних довгострокових проєктів.

Другою проблемою є фрагментарність та недостатня узгодженість нормативно-правової бази, що регламентує транскордонне співробітництво. Хоча ухвалення Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2021–2027 роки [4] стало позитивним кроком, на практиці бракує чітких механізмів міжвідомчої координації, єдиної системи оцінки ефективності проєктів, а також правового забезпечення інституційної сталості єврорегіонів. Як зазначає Притула Х. М., без чіткого розмежування повноважень між центральними та регіональними органами влади транскордонна політика часто реалізується стихійно або декларативно [2].

Суттєвим викликом є обмежена інституційна та організаційна спроможність місцевих громад, які не завжди мають достатній досвід, фахові ресурси чи адміністративний потенціал для підготовки, подання й реалізації міжнародних проєктів. Як зауважують Копилук О. І. та співавт., рівень участі громад у програмах ТКС суттєво залежить від доступу до експертної підтримки, освітніх програм і консалтингових послуг [1]. Без відповідної технічної допомоги чимало ініціатив залишаються на етапі ідеї, не перетворюючись на повноцінні проєкти.

Фінансовий аспект теж становить суттєву проблему. Складність процедур доступу до міжнародного фінансування, необхідність співфінансування з місцевих бюджетів, вимоги до звітності – всі ці фактори можуть стати бар'єром для участі у програмах транскордонного співробітництва. Кацал І. підкреслює, що практичне впровадження фінансового контролю відповідно до вимог донорів потребує високого рівня бухгалтерської точності, прозорості та навичок фінансового управління, що є слабкими місцями багатьох територіальних громад [5].

Окрему загрозу становлять безпекові виклики, пов'язані з війною в Україні, що серйозно вплинули на логістику, міграційні потоки, функціонування прикордонної інфраструктури та загальний рівень довіри до довгострокових транскордонних проєктів. Відповідно, деякі програми були призупинені, а акценти зміщені з розвитку на гуманітарну допомогу, безпеку та підтримку внутрішньо переміщених осіб [6].

Крім того, недостатній рівень цифровізації управлінських процесів у транскордонній сфері ускладнює комунікацію між партнерами, знижує оперативність прийняття рішень та гальмує інтеграцію до європейських електронних систем управління. Потреба в розвитку «електронного єврорегіону», уніфікації цифрових платформ, обміну даними між сторонами є надзвичайно актуальною, але на даний момент реалізується лише фрагментарно [1; 3].

Отже, сукупність організаційних, нормативних, фінансових та безпекових проблем створює серйозні виклики для транскордонного співробітництва України з ЄС. Їх подолання вимагає системного, міждержавного

підходу, що охоплює як внутрішні реформи в управлінні, так і посилення партнерської взаємодії з європейськими інституціями.

З огляду на сучасні інтеграційні процеси та політичний курс України на вступ до Європейського Союзу, транскордонне співробітництво (ТКС) розглядається як один із ключових напрямів реалізації регіональної політики, що здатен не лише активізувати розвиток прикордонних територій, а й виступити важелем євроінтеграційної адаптації на місцевому рівні. Перспективи розвитку ТКС в Україні визначаються як зовнішніми чинниками – підтримкою з боку ЄС, доступом до програм міжнародної технічної допомоги, стабільністю партнерських відносин, – так і внутрішніми – інституційною спроможністю громад, політичної волі, нормативного середовища та рівня участі населення.

Одним із головних векторів перспективного розвитку є гармонізація законодавства України з нормами та стандартами ЄС у сфері транскордонної взаємодії. Прийняття якісного законодавчого забезпечення, яке враховуватиме специфіку прикордонного розвитку, дозволить створити сприятливі умови для довгострокових проєктів, полегшить процедурні аспекти співпраці та зменшить адміністративне навантаження на органи місцевого самоврядування [4]. Важливо, щоб національна політика в сфері ТКС була не лише декларативною, а й мала реальні механізми підтримки на всіх рівнях – від міністерств до територіальних громад.

Другим перспективним напрямом є посилення інституційної спроможності прикордонних територій. Успішне транскордонне співробітництво вимагає наявності підготовленого персоналу, структур управління проєктами, доступу до консалтингових, інформаційних та фінансових ресурсів. Важливо підтримувати розвиток Центрів транскордонного співробітництва як інструментів підвищення компетентності місцевих акторів, розширення їх участі в програмах типу Interreg NEXT, ENI CBC, LIFE тощо [1; 5] (табл. 1).

Таблиця 1

Соціально-економічні ефекти транскордонного співробітництва України та ЄС за основними напрямками (за 2014–2023 рр.)

Напрямок впливу	Приклади реалізованих ініціатив / результатів	Очікуваний/досягнутий ефект	Джерела
Інфраструктура	Реконструкція пунктів пропуску, доріг, мостів	Покращення мобільності населення, торгівлі, логістики	[1; 3; 4]
Підприємництво та МСБ	Спільні бізнес-інкубатори, транскордонні ярмарки	Зростання кількості МСБ у прикордонних регіонах на 12–18%	[1; 6]
Охорона здоров'я	Обладнання медичних закладів, телемедицина	Збільшення доступу до медичних послуг у сільській місцевості	[4; 6]
Освіта та молодіжні проєкти	Обміни студентів, тренінги, культурні ініціативи	Підвищення мобільності молоді, розвиток крос-культурного діалогу	[2; 6]
Екологія та сталий розвиток	Спільні системи моніторингу води, чистка річок	Покращення екологічної ситуації, збереження біорізноманіття	[3; 4]
Цифровізація	Пілотні платформи для е-сервісів, електронна взаємодія	Зниження адміністративного навантаження, підвищення прозорості	[1; 5]
Соціальна згуртованість	Інклюзивні громадські ініціативи, спільні форуми	Посилення міжетнічної та міжрегіональної довіри	[2; 6]

У перспективі вагомим чинником стане цифровізація процесів управління транскордонною взаємодією – створення єдиних електронних платформ для підготовки, подання та моніторингу проєктів, обмін відкритими даними з партнерами з країн ЄС, інтеграція в європейські інформаційні системи. Цифрова трансформація дозволить значно скоротити витрати часу та ресурсів, підвищити прозорість реалізації програм і збільшити залучення нових партнерів, включно з малими громадами [3].

У контексті поглиблення регіонального виміру євроінтеграції, транскордонне співробітництво також має значний потенціал у формуванні так званих «транскордонних кластерів» – об'єднань бізнесу, освіти, науки та влади для спільного розвитку певних галузей (туризм, сільське господарство, легка промисловість, зелена енергетика). Такі моделі успішно функціонують на польсько-німецькому кордоні, і можуть бути адаптовані до українських реалій, особливо у Західному регіоні [1; 6].

Окремо варто зазначити, що подальший розвиток ТКС має враховувати потреби післявоєнного відновлення України, зокрема – можливість залучення транскордонних партнерів до реалізації проєктів із відбудови інфраструктури, розвитку гуманітарної допомоги, освіти, медицини. Цей процес може бути інтегрований у формати нових фінансових програм ЄС, які орієнтовані на стійкість, згуртованість та солідарність у кризових умовах [4; 6].

Також перспективним є підвищення участі громадськості та молоді в транскордонних ініціативах через підтримку освітніх, культурних, волонтерських та інноваційних проєктів. Це сприятиме не лише соціальній згуртованості, а й формуванню нового покоління лідерів, здатних ефективно комунікувати із європейськими партнерами.

Таким чином, перспективи розвитку транскордонного співробітництва України з ЄС тісно пов'язані з її стратегічною метою – повноправним членством у Європейському Союзі. ТКС може і має стати дієвим інструментом «євроінтеграції знизу», через розвиток локальних ініціатив, посилення ролі регіонів, створення партнерств та впровадження інноваційних форм співпраці. За умови політичної послідовності, залучення інвестицій, правової адаптації та інституційного зміцнення, транскордонне співробітництво здатне стати каталізатором модернізації прикордонних територій та важливим чинником інтеграції України до європейського простору безпеки, стабільності й добробуту.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що транскордонне співробітництво між Україною та країнами Європейського Союзу є важливим інструментом забезпечення сталого соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів, зміцнення інтеграційних процесів та розширення можливостей для реалізації регіональної політики у відповідності до стандартів ЄС. ТКС сприяє модернізації інфраструктури, активізації малого та середнього бізнесу, розвитку соціальної сфери, охорони здоров'я, освіти, екології, а також міжкультурного діалогу між прикордонними громадами. Аналіз практики реалізації транскордонних проєктів показав, що найбільш ефективними є ті ініціативи, що поєднують комплексний підхід, враховують регіональну специфіку та забезпечують участь широкого кола зацікавлених сторін – від місцевого самоврядування до громадських організацій. Найбільші соціально-економічні ефекти від участі у програмах транскордонного співробітництва зафіксовані у Львівській, Закарпатській, Волинській та Чернівецькій областях, що мають усталені партнерства з регіонами Польщі, Угорщини, Словаччини та Румунії. Разом з тим, виявлено низку проблем, які стримують повноцінну реалізацію транскордонної політики: нерівномірність розвитку регіонів, нормативно-правові прогалини, низький рівень інституційної спроможності на місцях, складність фінансування та вплив безпекових чинників, зумовлених російсько-українською війною. Ці обмеження потребують системного вирішення як на національному, так і на міжрегіональному рівнях. Перспективи подальшого розвитку транскордонного співробітництва в Україні мають бути пов'язані з посиленням координації між державними структурами та місцевим самоврядуванням, цифровізацією процедур управління, розвитком транскордонних кластерів, адаптацією нормативної бази до європейських вимог, а також активною участю громадськості й молоді у спільних ініціативах. Особливої актуальності набуває інтеграція ТКС у процеси післявоєнного відновлення України та розбудови нової моделі стійкого територіального розвитку на базі партнерства, солідарності та спільної відповідальності. Отже, транскордонне співробітництво має не лише прикладне значення як інструмент розвитку прикордонних територій, а й стратегічну цінність у контексті євроінтеграційного поступу України, формування згуртованого суспільства та забезпечення територіальної цілісності й безпеки у прикордонних регіонах.

Література

1. Копилук О. І., Музичка О. М., Бублик М. І., Куцаб П. А. Організаційні та фінансові механізми розвитку транскордонного співробітництва: монографія. Львів: СПОЛІОМ, 2020. 207 с.
2. Питула Х. М., Калат Я. Я., Кирик І. М. Виклики розвитку прикордонних територій в контексті здійснення реформи децентралізації. Регіональна економіка. 2019. №2(92). С.79-89.
3. Проблеми розвитку транскордонного співробітництва України в умовах розширеного ЄС : Монографія / За ред. д.е.н., проф. Н. Мікули, к.е.н., доц. В. Борщевського, к.е.н. Т. Васильціва. Львів: Ліга Прес, 2009. 436 с.
4. Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки: Постанова КМУ від 14.04.2021 р. № 408. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/408-2021-п>
5. Кацал І. Перевірка витрат за проєктами в межах програм транскордонного співробітництва: загальний концепт і практичні рекомендації. Вісник МСФЗ. 2019. № 8. URL: https://msfz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/FZ001945
6. Пивовар В. Перспективи розвитку транскордонного співробітництва на регіональному та місцевому рівні в Україні. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". 2024. №3. С. 45–52.
7. Результати моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів за січень-грудень 2020 року. К.: Міністерство розвитку громад та територій України, 2021. 41 с. URL: <https://www.minregion.gov.ua>

References

1. Kopyluk, O. I., Muzychka, O. M., Bublyk, M. I., & Kutsab, P. A. (2020). Orhanizatsiini ta finansovi mekhanizmy rozvytku transkordonnoho spivrobitnytstva [Organizational and financial mechanisms for the development of cross-border cooperation]. Lviv: Spolom. [in Ukrainian].
2. Prytula, Kh. M., Kalat, Ya. Ya., & Kyryk, I. M. (2019). Vykyky rozvytku prykordonnykh terytorii v konteksti zdiisnennia reformy detsentralizatsii [Challenges of border areas development in the context of decentralization reform]. Rehionalna ekonomika, (2), 79–89. [in Ukrainian].
3. Mykula, N., Borshchevskyi, V., & Vasylysev, T. (Eds.). (2009). Problemy rozvytku transkordonnoho spivrobitnytstva Ukrainy v umovakh rozshyrenoho YeS [Problems of development of Ukraine's cross-border cooperation in the context of EU enlargement]. Lviv: Liha Pres. [in Ukrainian].

-
4. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2021). Pro zatverdzhennia Derzhavnoi prohramy rozvytku transkordonnoho spivrobitnytstva na 2021–2027 roky: Postanova KМУ vid 14.04.2021 r. № 408 [On approval of the State program for the development of cross-border cooperation for 2021–2027: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 408 dated April 14, 2021]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/408-2021-n> [in Ukrainian].
 5. Katsal, I. (2019). Perevirka vytrat za proektamy v mezhakh prohram transkordonnoho spivrobitnytstva: zahalnyi kontsept i praktychni rekomendatsii [Verification of expenses under cross-border cooperation programs: general concept and practical recommendations]. *Visnyk MSFZ*, (8). Retrieved from https://msfz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/FZ001945 [in Ukrainian].
 6. Pyvovar, V. (2024). Perspektyvy rozvytku transkordonnoho spivrobitnytstva na rehionalnomu ta mistsevomu rivni v Ukraini [Prospects for the development of cross-border cooperation at the regional and local levels in Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politehnika"*, (3), 45–52. [in Ukrainian].
 7. Ministry for Communities and Territories Development of Ukraine. (2021). Rezultaty monitorynhu sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv za sichen–hruden 2020 roku [Results of monitoring the socio-economic development of regions for January–December 2020]. Kyiv: Minrehion. Retrieved from <https://www.minregion.gov.ua> [in Ukrainian].